

MỘT SỐ BIỆN PHÁP PHÁT TRIỂN NGÔN NGỮ CHO TRẺ 3 TUỔI TRONG GIA ĐÌNH

LƯU THỊ THANH HƯỜNG*

Ngày nhận bài: 08/09/2017; ngày sửa chữa: 14/09/2017; ngày duyệt đăng: 28/09/2017.

Abstract: Family education plays a very important role in language development for 3-year-old children as the statement "when the children reach the age of 3, all family members exercise speaking". In the early stage of speaking, if there is a favorable family environment, children can quickly accumulate the words so that they will have their own rich and accurate language.

Keywords: Language development, role of family, 3-year-old children.

1. Đặt vấn đề

Ngôn ngữ là công cụ nhận thức, công cụ tư duy và là phương tiện giao tiếp quan trọng nhất của con người. Nhờ ngôn ngữ mà con người có thể trao đổi những tri thức, thông tin và giao tiếp hằng ngày. Ngôn ngữ không phải là năng lực bẩm sinh, sẵn có của con người, mà chỉ có thể hình thành và phát triển khi con người có sự giao tiếp, tiếp nhận thông tin từ người khác và môi trường xung quanh.

Quá trình học nói của con người có thể kéo dài cả cuộc đời, nhưng theo nghiên cứu của các nhà khoa học, trong 6 năm đầu tiên là quan trọng nhất, đặc biệt là giai đoạn 2-3 tuổi. Đối với trẻ nhỏ, gia đình chính là môi trường lí tưởng và thuận lợi nhất cho việc chăm sóc và giáo dục trẻ, nhất là trong quá trình phát triển ngôn ngữ. Bài viết đề cập vai trò của gia đình trong việc phát triển ngôn ngữ cho trẻ 3 tuổi.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. 3 tuổi là giai đoạn lí tưởng để phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Từ tuổi lên 2, trẻ bắt đầu bước vào thời kì "phát cảm về ngôn ngữ", tức là ngôn ngữ phát triển rất nhanh nhờ vào các trung khu ngôn ngữ ở vỏ não, cơ quan tiếp nhận ngôn ngữ (tai) và cơ quan phát âm (dây thanh đới, họng, môi, lưỡi) đã đến thời kì tương đối hoàn thiện. Đặc biệt, khi 3 tuổi, trẻ có thể nói mọi lúc, mọi nơi, do đó sự phát triển ngôn ngữ đạt được tốc độ rất nhanh, sau này khó có giai đoạn nào phát triển được như vậy.

Để có được một tốc độ phát triển ngôn ngữ nhanh, cho trẻ hoạt động với đồ vật sẽ khiến trẻ thấy cần có sự giúp đỡ của người lớn. Sự "hướng dẫn cầm" nghĩa là bằng cử chỉ, nét mặt đã không còn thích hợp mà phải thay thế bằng sự hướng dẫn bằng lời nói. Để chiếm lĩnh đồ vật, trẻ luôn đặt ra những câu hỏi: "Đây là cái gì?"; "Làm như thế nào?", trẻ chỉ có thể

tiếp nhận sự giúp đỡ của người lớn khi biết giao tiếp bằng lời nói. Đây là yếu tố cơ bản, kích thích sự phát triển ngôn ngữ của trẻ ở thời kì này. Khi phạm vi tiếp xúc với môi trường xung quanh được mở rộng, trẻ sẽ thấy rất nhiều điều mới lạ và mong muốn được kể lại những điều "mất thấy tai nghe" cho những người khác. Tuy cách diễn đạt của trẻ còn gặp nhiều khó khăn như: vốn từ còn ít, sử dụng câu không đúng ngữ pháp, nhưng trẻ vẫn hào hứng giao tiếp bằng ngôn ngữ với người lớn và mong muốn người khác phải giao tiếp lại với chúng.

2.2. Đề xuất một số biện pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ 3 tuổi trong gia đình

Biện pháp 1: Sử dụng các tình huống trong cuộc sống hàng ngày để phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Dân gian Việt Nam có câu "Trẻ lên 3 cả nhà học nói", đây là một sự đúc kết mang tính khoa học của nhân dân ta về sự phát triển ngôn ngữ ở trẻ. Độ tuổi này, trẻ đã lật cuốn cả nhà phải nói theo. Trẻ hỏi, người lớn đáp; người lớn hỏi, trẻ đáp, những cuộc đối thoại như vậy được diễn ra liên tục hàng ngày với những đề tài, câu chuyện phong phú, đa dạng. Như vậy, đây có thể xem như là "cơ hội vàng" để dạy trẻ tập nói, học nói có văn hóa, đúng ngữ pháp và chuẩn tiếng mẹ đẻ. Những người lớn trong gia đình cần tạo cơ hội cho trẻ tập nói. Có thể dạy nói cho trẻ vào bất cứ thời điểm nào, kể cả khi ăn cơm.

Đứa trẻ được sinh ra trong một gia đình hòa thuận, mọi thành viên quan tâm, chăm sóc trẻ bằng tình yêu thương sẽ có nhiều cơ hội để phát triển ngôn ngữ hơn. Khi trẻ bắt đầu tập nói và giao tiếp với những người xung quanh bằng ngôn ngữ, nếu gia đình thường xuyên trò chuyện sẽ giúp trẻ phát triển vốn từ nhanh.

* Trưởng Cao đẳng Sư phạm Bắc Ninh

Nếu mọi người lắng nghe trẻ với không khí và tâm lí thoải mái, hào hứng, trẻ sẽ dễ dàng được giải đáp những thắc mắc về thế giới xung quanh. Các cách giải thích, giảng giải của ông bà, phụ huynh sẽ giúp trẻ có thêm hiểu biết, kiến thức về thế giới xung quanh. Chẳng hạn, trong bữa ăn gia đình, mọi người chủ động tạo không khí trò chuyện thân mật, hào hứng cho trẻ. Trước bữa ăn, phụ huynh cần dạy trẻ tập nói những câu mời như: “*Cháu mời ông bà ăn cơm ạ*”, “*Con mời bố mẹ ăn cơm ạ*”; trong khi ăn, các thành viên trong gia đình có thể giới thiệu cho trẻ các món ăn như: “*Đây là món canh cá nấu chua*”; “*Rau xanh cung cấp nhiều vitamin*” và khuyến khích trẻ nhắc lại những câu đó. Một bữa ăn có sự giao tiếp vui vẻ giữa người lớn và trẻ sẽ giúp trẻ ăn ngon miệng và được học nói một cách tự nhiên nhất.

Biện pháp 2: Sử dụng kể chuyện, đọc thơ,... để trang bị vốn từ cho trẻ và khuyến khích trẻ tập nói. Ở tuổi lên 3, trẻ rất thích nghe người lớn trò chuyện và cố gắng hiểu những điều người lớn nói. Trẻ cũng thích nghe kể chuyện hay đọc thơ. Những câu chuyện đơn giản về cuộc sống hằng ngày, truyện cổ tích ngắn, truyện đồng thoại khiến trẻ rất thích thú; với các câu thơ giàu hình ảnh, nhạc điệu, những bài đồng giao ngộ nghĩnh có đoạn điệp khúc nhắc đi nhắc lại dễ nhớ, khiến trẻ đọc theo. Đây là thời điểm thích hợp để trẻ tiếp xúc với ngôn ngữ văn học, đặc biệt là văn học dân gian. Nếu trẻ lên 3 được sống trong không khí gia đình có truyền thống về sinh hoạt văn học, quá trình học nói của trẻ sẽ rất thuận lợi. Ngược lại, nếu ở tuổi lên 3, trẻ không có điều kiện giao tiếp, giao lưu, nói chuyện với người khác, thì không những ngôn ngữ kém phát triển mà các mặt khác cũng bị ảnh hưởng. Đây là một tình trạng phổ biến với nhiều nhóm trẻ hiện nay. Ở nhóm trẻ này, trẻ hầu như không thích giao tiếp. Một số công trình nghiên cứu ở nước ta cho thấy, nếu thiếu sự giao tiếp và quan tâm của người lớn, trẻ sẽ chậm phát triển về ngôn ngữ hoặc phát triển sai lệch. Việc giao tiếp, trò chuyện với cha mẹ và ông bà trở thành nhu cầu bức thiết của trẻ và có ý nghĩa đối với sự hình thành ngôn ngữ. Nếu người lớn luôn đáp ứng đòi hỏi của trẻ, trẻ sẽ trở nên lười nói, nếu kéo dài sẽ lại là một tật xấu ảnh hưởng tới sự phát triển ngôn ngữ.

Biện pháp 3: Dạy trẻ phát âm chính xác. Trong thời kì học nói, trẻ thường hay “nói chót”, nói ngọng. Ví dụ: “*kẹo*” thì nói thành “*chẹo*”; “*thịt*” nói thành “*xịt*”; “*bánh*” nói thành “*bẩn*”. Do đó, trong gia đình, từ ông

bà đến cha mẹ, anh chị cần dạy trẻ phát âm chính xác, không chỉ dạy trẻ phát âm sao cho tròn vành rõ chữ, mà còn biết chào hỏi, biết xin lỗi, qua đó trẻ biết cách ứng xử với những người xung quanh.

Biện pháp 4: Sử dụng lời nói mẫu của người lớn trong gia đình. Như chúng ta đã biết, trẻ học nói theo cơ chế bắt chước. Những lời nói, cách ứng xử của người lớn, đặc biệt là của ông bà, cha mẹ, anh chị đều là “*bài học trước mắt*” cho trẻ. Trẻ ghi nhớ rất nhanh những câu nói của người lớn và sẽ đưa ra thực hành ngay khi có cơ hội mặc dù bản thân vẫn chưa hiểu hết ý nghĩa của những câu nói đó. Nói tục, chửi bậy là một hiện tượng thường gặp ở trẻ nhỏ. Đây chỉ là biểu hiện của tính hay bắt chước người xung quanh một cách vô thức. Trẻ thường nhắc đi nhắc lại những câu nói hay, lạ mà chúng thấy hào hứng, thích thú. Nhiều bậc phụ huynh đã rất bất ngờ khi trẻ 3 tuổi đang tập nói mà lại có thể “*nói tục, chửi bậy*” và cho rằng trẻ như vậy là láo và hư hỏng, nhưng thực ra, trẻ chỉ lặp lại những lời của người lớn đã từng làm, từng nói. Ngôn ngữ sử dụng hằng ngày của các thành viên trong gia đình không lành mạnh là nguyên nhân trực tiếp, ảnh hưởng đầu tiên đến sự trong sáng trong ngôn ngữ của trẻ. Do vậy, trước mặt trẻ, các bậc phụ huynh nên sử dụng ngôn ngữ chuẩn xác để trẻ có thể bắt chước trong quá trình tập nói.

3. Kết luận

Như vậy, có thể kết luận rằng, giáo dục gia đình có ảnh hưởng quan trọng và sâu sắc đến sự phát triển ngôn ngữ của trẻ 3 tuổi. Nếu các bậc phụ huynh và người thân của trẻ luôn có ý thức, trách nhiệm trong việc dạy trẻ học nói, đồng thời tạo cho trẻ môi trường giáo dục lành mạnh sẽ là điều kiện cơ bản cho sự phát triển ngôn ngữ của trẻ diễn ra nhanh chóng và đạt hiệu quả. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Phạm Khắc Chương (1998). *Giáo dục gia đình*. NXB Đại học Sư phạm.
- [2] Nguyễn Xuân Khoa (2001). *Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ mẫu giáo*. NXB Đại học Sư phạm.
- [3] Đinh Hồng Thái (2003). *Phương pháp phát triển lời nói cho trẻ em*. NXB Đại học Sư phạm.
- [4] Lương Kim Nga (2008). *Phương pháp phát triển lời nói của trẻ mẫu giáo*. NXB Giáo dục.
- [5] Đinh Văn Vang (2009). *Giáo trình tổ chức hoạt động vui chơi cho trẻ mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.